

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● № 03 (3591) ●

● АЎТОРАК, 12 ЛЮТАГА, 2019

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**Кнігі
збліжаюць
людзей**
Стар. 3

**Чым год
запомніўся**
Стар. 4

**Балоты —
царства
экачысціні**
Стар. 8

ДАЛЁКІЯ — БЛІЗКІЯ

І сябры, і сваякі

Адным з найбольш перспектывных эканамічных партнёраў для Беларусі ў Сібіры назваў Аляксандр Лукашэнка Новасібірскую вобласць

Іван Ждановіч

Пра тое, што ў студзені ў Беларусь прыедзе вялікая дэлегацыя з Новасібірскай вобласці на чале з губернатарам Андрэем Траўнікавым, у рэдакцыю нам паведаміла Людміла Бяляўская. Калега і, можна сказаць, няштатны карэспандэнт, да таго ж дасведчаная ў справах Новасібірскага цэнтра беларускай культуры. А якраз кіраўніца ЦБК, спявачка, вядучая многіх імпрэзаў Анастасія Дзяменцьева была ў складзе дэлегацыі. Хто яшчэ не чуў Насцю й пра Насцю, не бачыў душэўныя відэаролікі таленавітай сібірскай беларускі — гукніце ў нэце дуэт “Ягода”: атрымаеце эстэтычную асалоду. І хоць у рэпертуары дуэта пераважаюць песні рускія народныя (Насця спявае з гарманістам-віртуозам Дзмітрыем Івашчанкам), але й беларускія “Калядачкі” — ёсць. Здрава мець сваіх людзей у расійскіх рэгіёнах, з якімі Беларусь адлажвае кантакты.

На сустрэчы з губернатарам, якая праходзіла 24 студзеня, Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што ў аснове двухбаковага ўзаемадзеяння ляжаць даўнія сяброўскія й сваяцкія стасункі паміж людзьмі, а

Аляксандр Лукашэнка гутарыць з гасцямі з Новасібірска

таксама высокі ўзровень плёнага супрацоўніцтва. Адзначалася: у Новасібірскай вобласці жыве цяпер больш за 5 тысяч беларусаў, і многія з іх — нашчадкі тых, хто калісьці асвойваў Сібір.

А вось тут — падумаем. Ну надта ж сціплая нейкая лічба! Можна, яна паказвае толькі, як шпарка ідзе працэс асіміляцыі беларусаў — а не рэальную прысутнасць нашых супляменнікаў у расійскіх рэгіёнах? Рыхтуючы

нататкі, я знайшоў у пацвярджэнне сваіх развагаў аўтарытэтнае меркаванне ў “Ведомостях Законодательного собрания Новосибирской области” (03.08.2017). Цытую ў арыгінале: “Я уверена, что нас гораздо больше, — считает председатель Новосибирской региональной национально-культурной автономии белорусов Надежда Санцевич. — В конце 1980-х годов в Новосибирской области было около 200 тысяч

белорусов, а учитывая “коренную” сущность народа, сомневаюсь, что многие уехали. Просто раньше была строчка в паспорте, а сейчас каждый волен сам определять национальную принадлежность. Да и десятилетия естественной ассимиляции с Россией не могли не сказаться: молодые поколения в большей степени считают себя частью единого народа, единой страны”.

→ Стар. 5

ПРЫГАЖОСЦЬ І СІЛА

Служаць у тэатры

Драмтэатру Беларускай Арміі прысвоена ганаровае званне “Заслужаны калектыв Беларусі”

У Мінску працуе каля чатырох дзясяткаў тэатраў: драматычных, музычных, пластычных... “Падмосткі армейскага тэатра — унікальныя, бо ўсё гэта спалучаюць, — з гонарам гаворыць Алена Давыдава, кіраўніца літаратурна-драматургічнай часткі тэатра. — Задумваўся ж ён у класічным варыянце. У 2002 годзе яго заснаваў Міністр абароны Леанід Мальцаў, назваўшы “тэатрам моцных пачуццяў”. Кіраваць новым тэатрам даручылі выдатнаму драматургу Аляксею Дудараву. На сцэне ішлі яго спектаклі пра людзей на вайне, прычым і цяпер дударавскія героі жывуць на гэтай сцэне”.

Рашэнне Савета Міністраў аб прысваенні Драмтэатру Беларускай Арміі звання “Заслужаны калектыв Беларусі” — знакавая падзея. Гэта ж і ацэнка яго важнага ўнёска ў развіццё нацыянальнай культуры, дасягненні ў галіне мастацтва. Гэта — і глядацкае прызнанне дома й за мяжой, досвед выхавання моладзі.

Сёння ў тэатры ставяцца розныя спектаклі: камедыі, драмы, вадзівілі, казкі — у тым ліку “Снежная каралева”. Гэты спектакль адзначны ІІ Нацыянальнай тэатральнай прэміяй як лепшы спектакль для дзяцей. Цяпер мастацкая кіраўніца ў тэатры — Марына Дударова.

Іван Іванаў

СЫНЫ АЙЧЫНЫ

Генерал з Левушоўшчыны

Жыццёвая дарога цяперашняга генерал-маёра запasu Люцыяна Сурынты пачалася ў Маладзечанскім раёне і прайшла праз Афганістан, а таксама “гарачыя кропкі” Савета Саюза. На пачатку 90-х ён быў першым камандуючым сіламі спецаперацый Узброеных Сіл Беларусі.

Калі адзначалася 100-годдзе Разанскага гвардзейскага вышэйшага паветрана-дэсантнага ордэна Суворова двойчы Чырванасцяжнага каманднага вучылішча імя генерала арміі В. П. Маргелова, то ў адным з расійскіх выдавецтваў выйшла

кніга “Дорогой чести и мужества”. (Не ўсе ведаюць: Васіль Маргелаў — этнічны беларус. Хоць нарадзіўся ён 27 снежня 1908 года ў Екацярынаславе (пазней — Днепрапетроўск, цяпер — украінскі горад Дніпро), стаў знакамітым военачальнікам у Расіі, аднак заўсёды памятаў пра Беларусь як зямлю продкаў. Ягоны бацька, Піліп Іванаў, быў родам з Касцюковіч (цяпер гэта райцэнтр у Магілёўскай вобласці), маці, Агаф’я Сцяпанаўна, — з Бабруйскага павета. У пошуках лепшай долі сям’я пераехала ў Екацярынаслаў, а на пачатку 1914 года Маргелавы вярнуліся дадому. Якраз у Касцюковічах пасля заканчэння шасці класаў Васіль пачаў працоўную дзейнасць. У 1928-м добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію ды прайшоў шлях ад курсанта да генерала. — Рэд.). Згаданы зборнік нарысаў — пра гісторыю слаўтай установы, пра тых, хто выбраў у жыцці шлях абаронцаў Айчыны. І сярод іх — сотні ўраджэнцаў беларускай зямлі. Закончыўшы

вучылішча, яны служылі на розных пасадах і праяўлялі высокі маральны дух, мужнасць і стойкасць, вернасць прысязе. Многія з іх прайшлі свінцовы агонь Афганістана, пазней — не спатыкнуліся і ў “гарачых кропках” былога Саюза ды іншых краін. Асобныя сталі генераламі, камандавалі палкамі, брыгадамі, злучэннямі Узброеных Сіл Беларусі, перадавалі свой досвед маладзейшым абаронцам Бацькаўшчыны.

У перыяд службы ў Мінабароны Беларусі, галоўнай ваеннай інспекцыі Узброеных Сіл, мне пашчасціла часта сустракацца з цяперашнім генерал-маёрам запasu Люцыянам Сурынтам. Сустрэчы, гутаркі з ім былі ў розных месцах і ўмовах: у вайсковых частках, яму падпарадкаваных, на вучэннях... Ды пратое, што перажыў ён у ходзе баявых дзеянняў і пад час лакальных канфліктаў, чуць не даводзілася. Ён — з кагорты тых, хто свядома трапіў у вайсковую брую

Люцыян Сурынт. Афганістан, 1981 г.

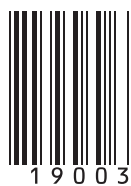
працавітым юнаком, зусім не ведаючы, што чакаюць яго наперадзе нялёгкае дарогі. Шмат чаго распавёў пазней: тры гадзіны гутарылі мы перад яго ад’ездам на рэабілітацыю пасля хваробы.

→ Стар. 6

ISSN 0439-3619

9 770439 361003

1 9 0 0 3

НАПЯРЭДАДНІ

Старты не за гарамі

Арганізатары Еўрапейскіх гульняў раяць не адкладваць набыццё квіткоў на апошні момант, а заняцца гэтым ужо сёння

Падрыхтоўка да II Еўрапейскіх гульняў-2019 ідзе поўным ходам. Ужо 3 мая ў цэнтры Рыма стартуе эстафета “Полымя міру”, і 11 мая больш за 400 факеланосцаў перасякуць мяжу Беларусі. Гэта будзе галоўная мультыспартыўная падзея для ўсёй Еўропы. Па колькасці ўдзельнікаў і відах спорту яна пераўзыходзіць зімовую Алімпіяду: калі ў апошняй паўдзельнічала 2,5 тысячы спартсменаў у 17 дысцыплінах, то ў Еўрапейскіх гульнях у Мінску паспаборнічаюць 4 000 спартсменаў у 23 дысцыплінах. У праграму гульняў увайшлі 15 відаў спорту: бадмінтон, баскетбол 3Х3, бокс, барацьба (грэка-рымская, вольная, жаночая), веласіпедны спорт (трэк і шаша), гімнастыка (спартыўная, мастацкая, акрабатыка, аэробіка і скачкі на батуте), грэбля на байдарках і каноэ, дзюдо, каратэ, лёгкаа атлетыка, самба, стральба з лука, стральба (кулявая і стэндавая), настольны тэніс і пляжны футбол. Пад іх у Мінску падрыхтавана 12 спартпляцовак. У 8 відах спорту, з 15 прадстаўленых у праграме Еўрапейскіх гульняў-2019, будзе праведзена афіцыйная кваліфікацыя на летнія Алімпійскія гульні Токія-2020, а па такіх відах спорту, як бадмінтон, бокс і дзюдо, у рамках гульняў у Мінску адбудуцца чэмпіянаты Еўропы.

Зразумела: мерапрыемства такога маштабу выклікае непадробную цікавасць па ўсім свеце. І ўжо многія набылі квіткі. Сярод краін, жыхары якіх найбольш актыўныя ў гэтым, лідзіруе Беларусь, як гаспадыня гульняў, на другім месцы — Расія, далей — Германія, Ірландыя, Літва, Польшча. Наогул, квіткі на гульні добра прадаюцца ў 28 краінах. Усяго рэалізавана іх больш за 20 тысяч. Пра тое раскажаў журналістам начальнік упраўлення па маркетынгу, камерцыйных пытаннях і рэкламе фонду “II Еўрапейскія гульні-2019” Максім Кашкалда на нядаўняй сустрэчы ў Нацыянальным прэс-цэнтры.

Самымі папулярнымі спартыўнымі сесіямі сярод запланаваных 120-ці

Лесік з квіткамі запрашае ў Мінск на II Еўрапейскія гульні

стануць, зразумела, цырымоніі адкрыцця й закрыцця Гульняў. На іх рэалізавана больш за 25% квіткоў, свабодных для продажу. Чакаецца, што сярод папулярных будуць і лёгкаа атлетыка, мастацкая гімнастыка й акрабатыка, пляжны футбол і каратэ. На гэтых сесіі прададзена квіткоў больш за 30 працэнтаў ад агульнай колькасці.

Пачаў адчувацца павышаны попыт на арэны з невялікай умяшчальнасцю. Таму на некаторыя віды спорту збіраюцца прадаваць квіткі на стаялыя месцы. Найперш тое датычыцца спаборніцтваў па стэндавай і кулявой стральбе. Паколькі на шасейную велаконку рэалізавана каля 50% ад агульнай колькасці квіткоў, намерваюцца расшырыць зону заўзятараў на стартавай і фінішнай лініях.

Безбар’ернае асяроддзе — таксама тое, за што выступае дырэкцыя Гульняў. Больш за 3 тысячы квіткоў на сённяшні дзень зарэзервавана для маларухомай групы насельніцтва.

Агульная колькасць даступных пасадаквых месцаў складае цяпер 381 тысяччу. Але ў залежнасці ад попыту на квіткі яна можа быць павялічана да 535 тысяч. Кошт білетаў на спарт-се-

сіі для грамадзян Еўропы: ад 2 да 20 еўра.

Першы этап продажу квіткоў стартуваў 1 снежня, другі пачнецца ў сакавіку, трэці — у маі. Афіцыйным апэратарам па іх распаўсюджванні прызнана таварыства “Тикетпро”. Любы жыхар любой краіны можа набыць квіткі анлайн. Яны распаўсюджваюцца й праз беларускага тураператара “Цэнтркурорт” і афіцыйнага турагента “Вокруг света”.

Хоць гульні будуць трансляваць у 120 краінах, арганізатары ўсё ж раяць стаць заўзятарамі непасрэдна на спартпляцоўках. Выкарыстанне навіейшых тэхналогій пад час цырымоній адкрыцця й закрыцця, у тым ліку тэхналогіі дапоўненай рэальнасці, каларовых і пракцыйных эфектаў ды многіх элементаў, якія не даступныя для паказу па тэлебачанні, зробіць знаходжанне глядачоў непасрэдна на арэнах незабыўным.

Для гасцей Мінска пад час Еўрагульняў запрацуюць 4 фанзоны: каля Палаца спорту, комплексаў “Мінск-Арэна” і “Чыжоўка-Арэна”, стадыёна “Дынама”. Там будзе наладжаны гандаль стравамі беларускай нацыянальнай кухні й сувенірамі.

Ганна Лагун

ВЕСТКІ З ВЯЛІКАГА СПОРТУ

Чэмпіянат Еўропы па фігурным катанні — правялі...

У “Мінск-Арэне” ўпершыню праходзіў чэмпіянат Еўропы па фігурным катанні. Прыехала амаль 150 фігурыстаў з 34 краін. Сярод яго ўдзельнікаў былі такія зоркі, як іспанец Хаўер Фернандэс: легендарны фігурыст выйграў шэсць папярэдніх турніраў, і на спаборніцтвах у Мінску, заканчваючы кар’еру, стаў пераможцам. У жаночым адзіночным катанні цэнтральнай фігурай была расіянка Аліна Загітава, ды лепш выступіла, заваяваўшы золата, яе 16-гадовая суайчынніца Соф’я Самадурава. У спаборніцтвах пар перамога — у фігурыстаў Ванэсы Джэймс і Моргана Сіпрэ, французкая ж пара — трохразовыя чэмпіёны свету Габрыэла Пападакіс і Гіём Сіэрон — перамагла ў танцах на лёдзе.

Сэлфі фігурыстаў з Прэзідэнтам

Наведваючы гала-паказ чэмпіянату, Аляксандр Лукашэнка заявіў: на яго думку, Беларусь заслужыла прыняць і чэмпіянат свету па фігурным катанні. Выйшаўшы на каньках на лёд, Прэзідэнт ад імя беларусаў і гасцей сталіцы падзякаваў Міжнароднай федэрацыі канькабежнага спорту за тое, што даверыла Беларусі ўпершыню ў яе сучаснай гісторыі правесці чэмпіянат Еўропы. “Я чую ацэнкі — яны станоўчыя. Гэта яшчэ раз пацвярджае: мы здольныя на большае. І калі вырашыце вы прыехаць сюды з большым — я абяцаю, што вы не пашкадуеце”, — запэўніў кіраўнік дзяржавы.

Сусветную шахматную Алімпіяду — чакаем

29 студзеня Аляксандр Лукашэнка й прэзідэнт Міжнароднай федэрацыі шахмат (ФІДЭ) Аркадзь Дварковіч абмеркавалі ў Мінску развіццё ў Беларусі шахматнага спорту й правядзенне 45-й Сусветнай шахматнай алімпіяды. Як вядома, Беларусь — даўно ўжо шахматная дзяржава. За апошнія 10 гадоў на афіцыйных міжнародных спаборніцтвах нашы спартсмены заваявалі 162 медалі. Летась на Сусветным кангрэсе ФІДЭ Беларусь атрымала права правесці ў жніўні 2022 года Сусветную шахматную алімпіяду і кангрэс ФІДЭ, жаночы Кубак свету ў 2020-м і мужчынскі — у 2021-м. Пад час Алімпіяды краіну змогуць наведаць больш за 3 тыс. гульцоў з 180 краін.

Анастасія Сарокіна знаёміць Аркадзя Дварковіча (справа) з працай Школы Шахмат ФІДЭ ў Беларусі

Сусветная шахматная алімпіяда праводзіцца пачынаючы 1927 года раз на два гады. Беларуская каманда дэбютавала на спаборніцтвах у 1994-м. У 2022-м Беларусь плануе выступіць на шахматнай алімпіядзе трыма камандамі: мужчынскай і жаночай зборнымі, а таксама моладзевай.

А. Дварковіч абраны прэзідэнтам ФІДЭ летась, і тады ж старшыня Беларускай федэрацыі шахмат Анастасія Сарокіна абрана віцэ-прэзідэнтам ФІДЭ. Госць звярнуў увагу на развіццё шахмат у школах, потым і наведаў Школу Шахмат ФІДЭ ў Беларусі.

Падрыхтаваў Іван Ждановіч — паводле матэрыялаў БелТА

КАЛЯДНАЕ РЭХА

Весялілася “Вясёлка”

Выхаванцы нядзельнай беларускай школы “Вясёлка”, што працуе ў Даўгаўпілсе пры таварыстве “Уздым”, на Каляды, Новы год атрымлівалі падарункі таксама і з Беларусі

Удзельнікі святочнай імпрэзы ў Цэнтры беларускай культуры

Не толькі дзеці, але й і дарослыя заўжды чакаюць у госці Дзеда Мароза, прычым абавязкова з падарункамі. Завітаў і да нас гэты дабрадзей са Снягуркай на свята, якое ладзілі настаўнікі разам з выхаванцамі. Праходзіла ж імпрэза ў памяшканні Цэнтра беларускай культуры. Мы запрасілі ўсіх не проста на нейкую там “тусоўку” — зладзілі навагодні шляхецкі бал!

Пад час свята дзеці знаёміліся з традыцыямі баляў: як упрыгожвалі залу, як гаспадар сустракаў гасцей ды знаёміў з ганаровымі гасцямі. Мы таксама гулялі ў гульні таго часу. А потым у нас была сустрэча з Дзедам Марозам: у яго пераўвасобіўся Уладзімір Стасевіч, сябар моладзевай групы таварыства “Уздым”. Снягуркаю ж была Алена Радзівонава, настаўніца беларускай школы “Вясёлка”. Дзеці падрыхтавалі да свята касцюмы, вывучылі вершы й песні.

Было нам усім вельмі прыемна, што віншавалі дзяцей і бацькоў кіраўніца ЦБК Жанна Раманоўская, консул Генеральнага консульства Беларусі ў Даўгаўпілсе Мікалай Раманкевіч. І, вядома ж, былі падарункі. Ад Генконсульства — прыгожыя сумкі з надпісам “Беларусь. “Вясёлка”, ад ЦБК і таварыства “Уздым” — салодкія прысмакі. А яшчэ пад час свята Эля Марчанка, Лайма й Лаліта Казлоўскія атрымалі падзякі, сувеніры за ўдзел у міжнародным конкурсе малюнкаў. Конкурс быў прысвечаны творчасці паэта з Нясвіжа Паўла Пранузы, праходзіў восенню ў Таліне.

Нагадаю, што ў снежні 2018-га наша дзіцячая дэлегацыя — чатыры дзяўчынкі — была ў Мінску, на Галоўнай ёлцы. Аб сваіх незабыўных уражаннях ад паездкі дзяўчынкі расказалі на нашым свяце.

Мы ж выказваем словы вялікай падзякі за падарункі, а таксама за цудоўную магчымасць дзецям разам з бацькамі паўдзельнічаць у свяце ў Мінску Генконсульству Беларусі ў Даўгаўпілсе, кіраўніцтву суполкі “Уздым”.

Ну а цяпер скончыліся ў нас ужо святкі — ды пачаліся заняткі...

Людміла Сінякова, куратар беларускай школы, сябар праўлення таварыства “Уздым”, г. Даўгаўпілс

ПАДЗЕЯ

Кнігі збліжаюць людзей

XXVI Мінская міжнародная кніжная выстава-кірмаш — гэта сапраўднае свята як для чытачоў, так і для кнігавыдаўцоў, гандляроў, калекцыянераў і проста аматараў рукатворнай прыгажосці

Што б такое выбраць пачытаць? Быццам і простае пытанне, ды вельмі цяжка вызначыцца, калі трапляеш у прастору ММКВК. Кніжак — вельмі шмат і розных: маленькіх і вялікіх, танючкіх і тоўстых. Прыглядваюся — і прозвішчы аўтараў кніг на стэндах краін замежжа большаю часткаю незнаёмыя, бо жывуць яны недзе “там”, пішуць аб жыцці з “тымі” клопатамі-турботамі. Ды губляцца не трэба: калі ты не можаш знайсці сваю кнігу, то яна сама знойдзе цябе. Па-трапіць на вочы й прыцягне ўвагу сваёй незвычайнай назвай, ці акажацца побач з цікавым суразмоўцам, ці стане падарункам у руках новага сябра. Прынамсі, да такой высновы

У Аксаны Спрычан ёсць і ўкраінскія родавыя карані, Анхела Эспіноза Руіс родам з Іспаніі — але паэтэсы абедзве пішуць вершы па-беларуску

прыйшла я, наведваючы выставу-кірмаш, дзе людзей было, пэўна, не менш, чым кніжак.

Прывітанне кіраўніка нашай дзяржавы Аляксандра Лукашэнкі ўдзельнікам выставы й міжнароднага сімпозіума літаратараў “Пісьменнік і час” агучыў на ўрачыстай цырымоніі адкрыцця форуму намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Уладзімір Жаўняк. Выставу адкрылі, перарэзаўшы стужку з беларускім арнамантам (фай-

ныя ж атрымаліся закладкі!), Уладзімір Жаўняк, Міністр інфармацыі Беларусі Аляксандр Карлюкевіч, дзяржсакратар Саюзнай дзяржавы Беларусі й Расіі Рыгор Рапота, спецыяльны прадстаўнік Прэзідэнта Расіі па міжнародным і культурным супрацоўніцтве Міхаіл Швыдкой. Дарэчы, такую ж стужачку мог сабе павязаць на руку кожны сведка тае святочнай падзеі.

А цэнтральным экспанентам на выставе стала Расія. Дэлегацыя з братняй краіны прывезла каля 500 кніг вядучых выдавецтваў, зладзіла нямала сустрэч з расійскімі папулярнымі літаратарамі. Нямала гаварылі пра ўзаемаабгагачэнне культур народаў, рускага й беларускага, і якім бачаць свет нашы пісьменнікі. А Уладзімір Грыгор’еў, намеснік кіраўніка Федэральнага агенцтва па друку й масавых камунікацыях, абвясціў: Расія таксама запрашае Беларусь на Маскоўскую кніжную выставу — у якасці цэнтральнага экспанента.

А колькі ўсяго цікавага было на нацыянальным стэндзе Беларусі! Расійскім гасцям, бачыла, вельмі спадабаўся аўтарскі праект калекцыянера Уладзіміра Ліхадзедава “У пошуках страчанага”: паштоўкі, кнігі, фатаграфіі, дакументы на старабеларускай мове. Уразіў іх і друкарскі станок, рэканструяваны паводле выяваў XVI стагоддзя. Побач — і надрукаваныя на ім копіі старонак Бібліі Францыска Скарыны. Наведнікі знаёміліся і з экспазіцыяй, прысвечанай Адаму Міцкевічу і Яну Булгаку. Многіх зацікавілі беларускія нацыянальныя строі, выданні пра іх.

Усяго на XXVI Мінскую міжнародную кніжную выставу-кірмаш прыехала 439 экспанентаў з 35 краін. Сярод замежных гасцей — Швецыя, Германія, Грэцыя, Францыя, Фінляндыя, Славакія, Сербія, Румынія, Рэспубліка Карэя, Італія, Польшча, Егіпет, Венг-

Разрэзалі стужку — і атрымаліся памятныя кніжныя закладкі

рыя, Балгарыя, Кітай, Турцыя ды іншыя. Кожная краіна прадставіла на сваім стэндзе літаратуру сваіх знакамітых пісьменнікаў. На румынскім, напрыклад, можна было каротка пазнаёміцца з творчасцю такіх пісьменнікаў, як Мірча Кэртэреску, Міхай Эмінэску, Марын Сарэску, Крысціян Тэадарэску, пагартаўшы невялічкую кніжачку з іх твораў, перакладзенымі, дарэчы, на беларускую мову. А пра чэшскую літаратуру ў Беларусі напісала газета “CZECH”. Фінляндзя таксама дала магчымасць недасведчанаму чытачу хутка зарыентавацца ў сваёй белетрыстыцы, паэзіі, коміксах і дзіцячай літаратуры: з дапамогай невялікага буклета. Мне цікава было даведацца, што фінскія пісьменнікі пішуць на трох мовах — фінскай, шведскай і саамскай. І колькасць кніжак, якія друкуюцца ў краіне, даволі вялікая: фіны вельмі любяць чытаць. Любоў да чытання ў сем’ях прывіваецца там з ранняга дзяцінства: паводле статыстыкі больш за 70 працэнтаў бацькоў чытаюць дзецям услых. Вось, падумалася, як трэба супрацьстаяць інтэрнэт-агрэсіі ў дачыненні да юных чытачоў. Хоць сярод экспанентаў не значылася Палесціна, ды ўсё ж яе Амбасада ў Беларусі пастаралася прадставіць культуру далёкай краіны праз вершы самага значнага сучаснага арабскага паэта Махмуда Дарвіша: іх можна было прачытаць па-руску. Свае кнігі выставіла й бібліятэка Інстытута імя Гётэ ў Мінску, Польскі інстытут у Мінску ды іншыя.

Факсімільны Буквар 1618 года — каштоўны сувенір

Упершыню ў сталіцы была зладжана экспазіцыя мастацкіх кніг пісьменнікаў дзяржаў-удзельніц СНД “Чытаем разам — спазнаём адзін аднаго”... На ёй былі прадстаўлены 56 кніг з Азербайджана, Арменіі, Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Расіі, Малдовы,

Паэт, галоўны рэдактар “Літаратурной газеты” Максім Замшаў пераклаў на рускую мову санеты Янкі Купалы і чытаў іх на сустрэчы з чытачамі ў Мінску

Таджыкістана й Туркменістана. Дарэчы, 2019-ы на прасторы СНД абвешчаны годам кнігі. Адметна й тое, што пад час міжнароднай выставы-кірмашу ў Мінску на праспекце Пераможцаў, 51/1 урачыста адкрылася новая кнігарня “Дружба”. І там прайшла ўжо, у прыватнасці, прэзентацыя кніжных серыі ў межах праекта “Беларусь і Кітай: масты дружбы”. Гэта, нагадаю, сумесны праект выдавецтва “Мастацкая літаратура” з пекінскім “Выдавецтвам па выкладанні й даследаванні замежных моў”.

Упершыню выстава пад дэвізам “Больш чым кнігі” праводзілася як на плошчах выставачнага комплексу, так і ў кнігарнях, бібліятэках, музеях, былі арганізаваны літэкскурсіі, паэтычныя маршруты, тэматычныя семінары й аўтограф-сесіі, праводзіўся гастрэфэст.

Ганна Лагун. Фота: Іван Ждановіч.

Розныя колеры свята

Што за імпрэзы праходзілі на розных стэндах краін у плыні выставы-кірмашу? Пра тое даведваемся з прэс-рэлізаў, дасланых у рэдакцыю.

Польшча

Польскі Інстытут у Мінску, Інстытут кнігі ды Амбасада Польшчы на Польскім стэндзе прадстаўлялі навінкі й бестселеры ўсіх жанраў літаратуры: мастацкай, дакументальнай, папулярна-навуковай і навуковай, даведнікі, падручнікі, альбомы й коміксы. Большасць выданняў — на польскай мове, а таксама на беларускай і рускай. Прадстаўляліся кнігі, выдадзеныя пры падтрымцы Польскага Інстытута, цікавыя экзэмпляры са збораў Бібліятэкі Польскага Інстытута. Прэзентаваўся альбом “Чэслаў Немэн” (ён — этнічны беларус), выдадзены да 80-х угодкаў знакамітага спевака. Аўтары — Вера Савіна і Віталь Раковіч. Чытачам прадставілі й трэцюю частку “Менскай трылогіі” польска-беларускага празаіка Сяргея Пясецкага (родом з Ляхавіч) “Ніхто дабром не дасць збаўлення” ў перакладзе на беларускую мову.

Германія

Амбасада Германіі ў Беларусі ды Інстытут імя Гётэ выставілі на сваіх стэндах кнігі з Германіі. Гэта было захапляльнае падарожжа ў свет нямецкіх казак і легенд. Нямецкія гісторыі можна было прачытаць і паслухаць. У калекцыі — больш за 300 кніг, у тым ліку й прыгожыя фотаальбомы, кнігі для дзяцей і юнацтва. Стэнд Інстытута імя Гётэ прысвечаны новай нямецкамоўнай белетрыстыцы, была прадстаўлена калекцыя кніг пра жыццё й творчасць Франца Кафкі. Шмат было ахвочых перанесціся ў віртуальную рэальнасць пры дапамозе інсталяцыі “VRwandlung” (“Метамарфоза VR”), зробленай паводле навелы Кафкі “Die Verwandlung”. Дарэчы, асаблівасць стэнда Амбасады Германіі — тое, што прадстаўлены на ім кнігі не прадаюцца, а па традыцыі па заканчэнні выставы-кірмашу перадаюцца ў дар беларускім школам ды іншым установам, якія робяць свой унёсак у папулярнызацыю й вывучэнне нямецкай мовы і культуры.

Італія

Госцем Італьянскага стэнда быў бард Мімі Лакашулі. Вядомы выканаўца прадставіў сваю кнігу “Як лятальная машына” (2018), спяваў для гледачоў. Мімі сумяшчаў раней працу лекара з захапленнем бардаўскай песняй, потым пачаў супрацоўніцтва з такімі вядомымі майстрамі як Франческа дэ Грэгары, Энрыка Руджэра ды іншымі. Па запрашэнні Амбасады Італіі краіну на выставе прадстаўляла Габрыэла Дэбетта, выкладчык-лінгвіст, аўтар падручнікаў па навучанні італьянскай мове як замежнай. Яна прадставіла кнігу “Італьянскі калейдаскоп”: дапаможнік для вывучэння італьянскай мовы на аснове літаратурнага тэксту.

Іван Ждановіч

Факсімільнае перавыданне Буквара 1618 года прэзентуе намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Алесь Суша

СУПЛЯМЕННІКІ Ў ЦЮМЕНИ

Чым год запомніўся

Актывісты абласной грамадскай арганізацыі “Саюз-інтэграцыя братэрскіх народаў” згадвалі пра тое, што паспелі зрабіць у 2018 годзе

Вынікі працы за мінулы год падводзіліся на пасяджэнні праўлення суполкі. Асноўнае паведамленне рабіў Ганаровы генеральны консул Рэспублікі Беларусь у Цюменскай вобласці Уладзімір Шугля, ён жа й нязменны старшыня праўлення. Размова, як заўсёды, была цікавая, павучальная, з пазітыўным настроем.

Варта нагадаць, што Уладзімір Фёдаравіч — яшчэ й старшыня камісіі па развіцці грамадскай дыпламатыі ды працы з суайчыннікамі Грамадскай палаты Цюменскай вобласці, а таксама член Грамадскай палаты Расіі V склікання. Ён узначальвае холдынгавую кампанію Гандлёвы дом “Мангазея”, на базе якой працуе консульства — на грамадскіх пачатках. Рознабавыя дзейнасці ды ўласныя захапленні вядомага беларуса — на карысць беларускаму руху ў Цюмені: бо ён валодае цікавай інфармацыяй, якой з намі дзельцца. Пасля сустрэч з ім заўсёды ёсць пра што паразважаць, асэнсавачь свае пачуцці ў дачыненні да Беларусі, Расіі, адметныя факты з плыні беларуска-расійскіх кантактаў.

2018-ы быў напоўнены яркімі падзеямі, што спрыялі ўмацаванню сяброўскіх і гандлёвых сувязяў Цюменскай вобласці з Беларуссю. Скажам, прайшла акруговая аграпрамысловая выстава “Тюмень-Агро 2018” і традыцыйная выстава-прэзентацыя прадпрыемстваў АПК, прымеркаваная да Дня работніка сельскай гаспадаркі. Як вынік — больш стала беларускіх прадуктаў, што рэалізуюцца праз сетку магазінаў Цюмені, Екацярынбурга, Кургана. Да таго ж у Магілёве прайшоў V Форум рэгіёнаў Расіі ды Беларусі, на якім падводзіліся вынікі супрацы, абмяркоўваліся праблемныя пытанні, заключаліся новыя дамовы.

У кастрычніку адбыўся візіт дэлегацыі грамадскіх дзеячаў Табоўска ў Мінск. Госці прэзентавалі на філфаку Беларускага педуніверсітэта імя Максіма Танка ўнікальнае факсімільнае выданне “Евангеліе Фёдора Достоеўскага”, затым перадалі яго ў фонды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Выданне было перададзена і ў музей школы вёскі Дастоева, што ў Іванаўскім раёне Брэстчыны. Цікава было й сустрэча таблякоў з намеснікам Міністра культуры Беларусі.

Яшчэ адзін цікавы факт з гісторыі расійска-беларускага супрацоўніцтва. Летась у Цюменскім кардыялагічным цэнтры працавалі лекар на чале з галоўным кардыёлагам з Мінска. І такая супраца медыкаў прадаўжаецца. У маі-2019 у Цюмені запланаваны сяміпозіум, які пройдзе ў плыні Дзён беларускай кардыялогіі ў Расіі: будзем сустракаць вялікую дэлегацыю з Беларусі.

Уладзімір Шугля

Прадаўжаюцца й сумесныя адукацыйныя праекты. Атрымаўшы муніцыпальны грант па праекце “Еўразійскае студэнцтва”, кіраўніцтва суполкі выправіла дэлегацыю (5 студэнтаў і школьнікаў на чале з дарадцам Генконсула Паўлам Смірновым) у Брэст. Сібіракі там сустракаліся з беларускімі ровеснікамі, у тым ліку й з мінскай гімназіі №19, якія раней прыязджалі ў Цюмень, а таксама сакратаром ЦК Беларускага рэспубліканскага Саюза моладзі. Мацнеюць сяброўскія кантакты між школай №68, гімназіяй №83 Цюмені ды гімназіямі №19 і №1 адпаведна ў Мінску й Брэсце. “Усё гэта вельмі важна для абмену досведам працы, для дружбы моладзі Расіі ды Беларусі, — упэўнены Уладзімір Шугля. — Да таго ж, нагадаю, ужо й некалькі ВНУ Цюмені ды Беларусі на аснове падпісаных дагавораў супрацоўнічаюць”.

Калі размова на пасяджэнні зайшла пра Саюзную дзяржаву, Уладзімір Фёдаравіч падкрэсліў: развал Савецкага Саюза перш за ўсё прайшоў па душах людзей. Прычым адгалоскі ёсць і па гэты час. А падзеі на Украіне — сведчанне таго, што трэба з павагай ставіцца да гісторыі народаў, якія калісьці яднала Расія, а затым Савецкі Саюз. На бытавым, культурным узроўні, лічыць Уладзімір Шугля, Саюзная дзяржава Расіі ды Беларусі адбылася. Па многіх сацыяль-

ных напрамках створаны роўныя ўмовы: яўных ўшчамленняў правоў грамадзян няма. Аднак, удакладніў Генконсул, “у гандлёва-эканамічным плане патрэбна адзіная палітыка цэнаўтварэння і падаткаабкладання, тарыфнага і нетарыфнага рэгулявання, вырашэння пытанняў уласнасці ў рамках Саюзнай дзяржавы. Ёсць адрозненні ў сферы зямельнай уласнасці. Акрамя таго, па гэты час няма Саюзага канстытуцыйнага акту, а гэта галоўнае”. Нагадаў ён і словы Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі на нядаўняй сустрэчы з губернатарам Новасібірскай вобласці: “Аказваючы падтрымку Беларусі, Расія перш за ўсё падтрымлівае сябе”. На жаль, тое пакуль разумеюць далёка не ўсе.

Уладзімір Шугля — гэта і паэт-філосаф. Ён, скажам, вывеў такую формулу лёсу: “Лёс ёсць гены, выхаванне й абставіны, прычым галоўнае — выхаванне, бо чым больш выхаваны чалавек, тым менш уплыву аказваюць на яго неспрыяльныя акалічнасці. У немалой ступені на лёс уплывае й характар”. За пазытны зборнік “Четвертое измерение” ён адзначаны ў Беларусі літаратурнай прэміяй “Залаты Купідон” (2014). У 2018-м ушанаваны дыпламам Лаўрэата літаратурнай прэміі Свету, заняўшы першае месца за падборку вершаў, апублікаваную ў анталогіі “Літаратурная Евразия”, стаў фіналістам прэміі “Поэт

года” ў намінацыі “Лирика”. Так што й вершы таксама гучалі на пасяджэнні праўлення суполкі.

Мы ведаем, што Уладзімір Шугля паглыблена вывучае гісторыю. Што цікавае даведваецца — імкнецца падзяліцца з намі: ёсць ужо такая традыцыя. На гэты раз ён раздаў тэксты для хатніх чытанняў і разважанняў. Сярод іх матэрыялы пра тое, што дапятроўская Масква будавалася ў многім сіламі беларусаў. Скажам, вядома: Сцяпан Палубес з Мсціслава ды Ігнат Максімаў з Копысі стварылі кафлю (изразцы) знакамітага Круціцкага церама. Палубес займаўся таксама дэкараваннем храма Пакрова Прасвятой Багародзіцы ў Ізмайлаве. Кожны атрымаў і раздрукоўку брашуры Валерыя Ярмоленкі “Белорусы и Русский Север” (Мінск, 2009). Уладзімір Фёдаравіч з гонарам распавёў пра беларускую Мангазею на поўначы Цюменскай вобласці, у гонар якой і сваю

дзімір Шугля падкрэсліў: усе беларускія суполкі нашага рэгіёну з моманту стварэння працуюць у адной звязцы. Усе — актыўныя ўдзельнікі розных імпрэзаў: міжнацыянальных фестываляў, конкурсаў, выстаў. Галоўны ж кірунак грамадскай працы беларускіх суполак — зберажэнне беларускай культуры, спрыянне міжнацыянальнай стабільнасці. Многія беларусы-сібіракі сталі кіраўнікамі розных дзяржаўных і грамадскіх структур. У прыватнасці, Уладзімір Фёдаравіч адзначыў пазітыўную працу Цюменскай абласной грамадскай арганізацыі “Нацыянальна-культурнае таварыства «Аўтаномія Беларусь»”, якую цяпер узначальвае Марыя Пісцун.

Пад час сяброўскай размовы на пасяджэнні Мікалай Сапег, які ўзначальвае Заводаўска-філіял і кіруе Рэгіянальнай грамадскай арганізацыяй “НКА «Аўтаномія Беларусь»” падзякаваў Генконсулу за разумныя

Факсімільнае выданне “Евангеліе Фёдора Достоеўскага” перададзена ў фонды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

фірму назваў. Зачытаў радкі пра тое, што “прадстаўнікі беларускага народа зрабілі вялікі ўнёсак у культурнае й гаспадарчае асваенне Сібіры, прымаючы актыўны ўдзел у будаўніцтве гарадоў і астрагоў. Шляхта папаўняла шэрагі ваеннай адміністрацыі, якая “рабіла палітыку” ў Сібіры”. І сам Уладзімір Шугля ніколі не забывае продкаў.

У ходзе размовы на пасяджэнні праўлення суполкі Ула-

сацыяльна-палітычныя кансультацыі. Мікалай Васілевіч удакладніў, што цяпер публікацыі ў СМІ не заўсёды аб’ектыўныя, і такая інфармацыйная дапамога вельмі важная, калі абмяркоўваюцца спрэчныя пытанні.

На пасяджэнні быў заслуханы й мой праект міжнароднага турмаршруту “Дарогамі прадкоў-самоходоў: из Беларуси в Западную Сибирь”. Пры тым Уладзімір Фёдаравіч нагадаў, што беларускія журналісты Іван і Валянціна Ждановічы, тэлежурналісты, навукоўцы з Мінска хадзілі ўжо “сцэжкамі беларусаў на Цюменскай зямлі”. Цяпер жа варта падумаць, як зацікавіць такімі падарожжамі іншых і як багатую гісторыю заходнесібірскіх беларусаў інтэграваць у вялікую Гісторыю Беларусаў Свету.

Традыцыйна пасля такіх пасяджэнняў мы разыходзіцца не спяшаемся: ёсць яшчэ пра што пагаварыць. Вось і на гэты раз пілі гарбату, віншавалі Уладзіміра Фёдаравіча з надыходзячым днём нараджэння (бо 30 студзеня яго ў Цюмені ўжо не было). І цёпла, душэўна зносіцца сябрам суполкі ў гэты зімовы час.

Людміла Бакланова,
г. Цюмень

Ад рэдакцыі. Мы гатовы інфармацыйна падтрымаць міжнародны турпраект “Дарогамі продкоў-самоходоў: из Беларуси в Западную Сибирь”. Калі ж браць шырэй, то даўно ж, як кажуць, жыццё падказвае: трэба стварыць інтэрнэт-рэсурс “Беларусы ў Сібіры”. Бо нашых суродзічаў на прасторах Сібіры — сотні тысяч! Аднак у такой справе, безумоўна, патрэбная каардынацыя сіл і сродкаў. Мы нядаўна пісалі, што Нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў у Томскай вобласці паспяхова паўдзельнічала ў конкурсе грамадска важных ініцыятыў ды атрымала перамогу. І немалыя грошы на працу па тэме “Мае продкі — з Беларусі” будуць выдзелены суполцы з Фонду прэзідэнцкіх грантаў. Як пісала нам кіраўніца суполкі Любоў Адашкевіч, распачалася праца з Краязнаўчым музеем ды архівамі Томскай вобласці, плануецца выданне электроннага даведніка. Згадвалі мы й пра выставу “Сибиряки вольные и невольные”

ў Томскім абласным краязнаўчым музеі імя М. Шацілава, прычым у праекта ёсць старонка ў інтэрнэце: з вялікай колькасцю беларускіх адрасоў, лёсаў, прозвішчаў.

Беларусы ў Сібіры — “неабдымная” тэма, як і сама Сібір! З розных бакоў розныя людзі яе даследуюць — то варта было б і алічбоўваць на працаванае, збіраць базу дадзеных. І ствараць яе — на сучасным узроўні. Паколькі ж у беларускіх ІТ-спецыялістаў ёсць напрацоўкі ў гэтым кірунку, то чаму б імі не скарыстацца? Скажам, у кампаніі Сакрамент ІТ ёсць досвед працы з базамі дадзеных, стварэння мультымедыяных кніг, падручнікаў. А калі б далучыліся да гэтай працы беларусы Іркуцка, Новасібірска, Кургана... Маём надзею, што і Пасольства Беларусі ў Расіі з разуменнем паставіцца да такіх прапаноў, ініцыятыў, асабліва з улікам таго, што сібірскія рэгіёны ўсё больш актыўна супрацоўнічаюць з Беларуссю.

ЛАД І ЗГОДА

3 юбілеем, БЭЗ!

30 гадоў таму на паўночным усходзе Эстоніі, у павеце Іда-Вірумаа было створана Беларуска-эстонскае згуртаванне

Юбілейная дата для грамадскай суполкі — заўсёды нагода згадаць, як яна ўтварылася, развіаецца. Вось і я хачу расказаць пра землякоў-беларусаў з Йыхві ды Кохтла-Ярве: геаграфічна гарады — побач. Якраз там, у павеце Іда-Вірумаа, у 1989-м было створана Таварыства беларускай культуры БЭЗ. Пад гэтай кветкавай абрэвіятурай і расцвітае Беларуска-эстонскае Згуртаванне. Дарэчы, і эмблема суполкі — галінка квітнеючага бэзу. Першым БЭЗ узначаліў Уладзімір Дзехцярук, сам паэт, аўтар зборніка вершаў на беларускай мове “Сярод белых эстонскіх начэй”.

Наша Нарвскае беларускае таварыства “Сябры” — на 10 гадоў маладзейшае за БЭЗ, і “ад нараджэння” мы з ім працуем разам. За велізарную аргапамогу ў станаўленні “Сяброў” мы вельмі ўдзячны Маргарыце Астрамавай — гэта была другая кіраўніца БЭЗа, прычым шмат гадоў. Нават і не падлічыць, колькі правялі мы сумесных

імпрэзаў! Мэты ж у нас — адны: наладжваць сяброўскія зносіны між супляменнікамі, вывучаць і пашыраць беларускую культуру ў Эстоніі. Кіраўнікі абедзвюх суполак — у складзе Круглага стала нацыянальна-культурных арганізацый Іда-Вірумаа пры Мінкультуры Эстоніі. Мы разам і ў такіх маштабных імпрэзах, як, скажам, штогадовы фестываль нацменшасцяў Эстоніі “Творчы кацёл народных культур” (“Rahvuskultuuride loomeraada”). Фестываль нацыянальнай кухні, закладка Гаю Наро-

даў у Нарве, праект “Наш агульны дом” да 100-годдзя Эстоніі — гэта няпоўны пералік нашых сумесных з БЭЗам спраў толькі ў апошні час.

Дзявяты год на чале БЭЗа — Зінаіда Клыга, якая ад пачатку ўтварэння была ў суполцы намесніцай старшыняў. Бадай што ўсе 30 гадоў яна кіруе й ансамблем беларускай песні “БЭЗ”, які не раз выступаў і ў нас у Нарве. Мы з душэўнай цеплынёю згадваем штогадовы студзеньскія “Каляды”, якія праводзіцца БЭЗам у Йыхві, прычым і “Сябры” не раз там гас-

Ад рэдакцыі. Уменне выбудоўваць шчырыя, душэўныя, сяброўскія стасункі з іншымі суполкамі суйчыннікаў — не менш важнае сёння, чым сама праца беларускіх суполак у замежжы. Таму мы вельмі радуемся, калі ў нашай пошце з’яўляюцца такія допісы — калі сябры пішуць пра добрых сяброў. На вялікі жаль, у буйных гарадах на постсавецкай прасторы часам утвараюцца па дзве, тры, чатыры беларускія суполкі. Здавалася б, працы хопіць усім! Аднак замест гэтага пачынаюцца размежаванні, спрэчкі, звады, высвятленне адносінаў... Так і хочацца ўсклікнуць: людзі добрыя, то можа б вы лепш і не казалі пра сваю беларускасць — бо сорам жа ўсім нам за такое.

Далучаемся да віншаванняў юбілярам. Маём надзею, што каштоўны досвед сяброўства эстонскіх “Сяброў” і БЭЗа будзе, як добрая рашчына, пашырацца на ўвесь беларускі рух у замежжы. Каб наш Беларускі Каравай толькі радасцю поўніў сэрцы людзей, каб наш Беларускі Мацярык — мацнеў і прыгажэў.

Амбасадар Беларусі ў Эстоніі Вячаслаў Качанаў і ўдзельнікі гурта “БЭЗ”. Йыхві, верасень 2018

цявалі. Неаднаразова БЭЗ праводзіў і фестывалі “Родныя напевы” ды “Усмешка па-беларуску” — з удзелам творчых гуртоў з Беларусі. Ды апошнім часам ёсць праблемы з атрыманням бясплатных віз у Эстонію для самадзейных калектываў з Беларусі. Таму нават прыезд на юбілей БЭЗа беларускіх гасцей — пад пытаннем. Але гэта, вядома ж, асобная тэма.

Напярэдадні юбілею, які будзе адзначацца ў канцы сакавіка, ад імя нарвскіх беларусаў віншую ўсіх сяброў БЭЗа, нашых вялікіх сяброў Маргарыту Астрамаву, Зінаіду Клыгу — з 30-годдзем суполкі. Гэта вялікае, знакавае свята для ўсіх беларусаў Эстоніі. А таксама й прыгожая старонка ў гісторыі самой нашай маці-Беларусі, з якую мы ўвесь час адчуваем непарыўную сувязь. Як бацькі ганарацца, што недзе ў далёкім свеце іх дзеці “выйшлі ў людзі” — так і Беларусь можа гана-

рыцца, што ёсць у беларускай дыяспары такія суполкі, што сістэмна, прыгожа, натхнёна працуюць на карысць Бацькаўшчыны.

Хочацца яшчэ павіншаваць Зінаіду Клыгу, якая, дарэчы, з’яўляецца і сяброўкай Рады Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына”, з высокай эстонскай дзяржаўнай ўзнагародай. Яе шматгадовая дзейнасць адзначана Ордэнам Белай Зоркі V ступені. Мяркуюцца, што ў хуткім часе ўзнагароду ёй уручыць сама Прэзідэнт Эстоніі Керсці Кальюлайд.

Жадаю нашым сябрам з БЭЗу вялікіх творчых поспехаў, новых цікавых імпрэзаў, і, несумненна, усямернай падтрымкі дзейнасці: з боку гарадскіх уладаў, Міністэрства культуры Эстоніі. Усім — здароўя і даўгалецця.

Людміла Аннус, кіраўніца Нарвскага беларускага таварыства “Сябры”

ДАЛЁКІЯ — БЛІЗКІЯ

І сябры, і сваякі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Варта згадаць і пра якасць “беларускага матэрыялу” ў Сібіры. Пазалетаць часопіс “Беларусь. Belarus” надрукаваў мой артыкул “Формула ўдзячнасці” (2017, №11). У яго падзаглавак: “Вядомы расійскі вучоны, акадэмік Валянцін Капцюг, чыё імя ўшанавана і ў беларускай навуцы, заўсёды памятаў, што родавыя карані яго — у Беларусі, у маленькай вёсачцы Козікі Віцебскай вобласці”. Вёску, якую вымушаны былі пакінуць пад пагрозай балышавіцкіх рэпрэсій на пачатку 30-х будучыя бацькі акадэміка, Апанас Якаўлевіч і Надзея Васілеўна, не ўсе ведаюць. І знікла ўжо вёска ў Верхнядзвінскім раёне (раней Дрысенскі) як перспектыўная. Аднак род Капцюгоў — усёроўна ж беларускі!

Наш супляменнік Валянцін Капцюг цэлых 17 гадоў (1980–1997) быў старшыняй Сібірскага аддзялення і віцэ-прэзідэнтам АН СССР — РАН. Рыхтуючы артыкул пра вучонага, я знайшоў публікацыю “Семь раз отмерь” з газеты “Советская Белоруссия” (1992, 16 снежня). Гэта — Адкрытае пісьмо Вярхоўнаму Савету Рэспублікі Беларусь. Валянцін Апанасавіч пісаў з супляменнікамі: ягонае меркаванне падтрымалі акадэмік Андрэй Трафімук і тады яшчэ член-карэспандэнт РАН Валянцін Пармон. Дарэчы, у Андрэя Аляксеевіча родавыя карані — з Жабінкаўскага раёна Брэстчыны, называлі яго не інакш як патрыярхам савецкай геалогіі нафты й газу, і ён больш за 30 гадоў кіраваў у Новасібірску Інстытутам геалогіі ды геафізікі. Не стала вучонага ў 1999-м: 20 гадоў таму. А беларус Валянцін Пармон, які стаў акадэмікам

і з 1995-га ўзначальваў Інстытут каталіза, 28 верасня 2017 года быў абраны старшыняй Сібірскага аддзялення РАН: працягвае справу Валянціна Капцюга. Пра што, аднак, пісалі трое выбітных беларусаў на Бацькаўшчыну? Напрыканцы 1992-га ў Беларусі быў нададзены статус дзяржаўнай толькі беларускай мове. І

Валянцін Пармон

мудрыя людзі ў добразычлівай форме звярнуліся да братаў па крыві з прапановай: не ўхіляць “естественного для белорусской науки и техники русского языка”. Дарэчы, пасля рэферэндуму 1995 года ў Беларусі статус дзяржаўнай нароўні з беларускай мовай быў нададзены й рускай.

У планах рэдакцыі — прадаўжаць знаёміць чытачоў з вядомымі беларусамі Новасібірска. Будзем карыстацца й кнігай “Сибирью связанные судьбы: Знаменитые белорусы в Сибири” (Новасібірск, 2008) — яе рэдактар-складальніца Людміла Бяляўская. І яна ж перадала нам выданне. Людміла падрыхтавала ўспаміны ўнучкі Валянціна Кап-

цюга. Мы спісаліся і з Валянцінам Пармонам, спадзяемся на супрацу. І пра згаданы ўжо гурт “Ягода” хацелася б расказаць...

Вернемся, аднак, да вынікаў візіту новасібірцаў у Беларусь. Хоць і раней у тым расійскім рэгіёне працавалі беларускія прадпрымальнікі (рэгулярна праводзіцца кірмашы беларускіх тавараў, попытам карыстаюцца прадукты харчавання, абутак, тэкстыль, мэбля), ды гандлёва-эканамічнае ўзаемадзеянне можа быць значна большым. Аляксандр Лукашэнка, згадаўшы пра Новасібірск як навуковую сталіцу Расіі, дадаў, што ў апошнія гады гэта — адзін з ключавых пастаўшчыкоў абсталявання для Беларускай АЭС, якая ўзводзіцца ў Астравецкім раёне: “Супрацоўніцтва па запуску электрастанцыі з’яўляецца ўзаемавыгадным. Дзякуючы гэтаму праекту сфармаваны новыя тэхналагічныя ланцужкі паміж прадпрыемствамі нашай краіны і вашага рэгіёну”. Ён падзякаваў расіянам, якія навучылі беларусаў будаваць падобныя аб’екты, і выказаў надзею, што “нашы будаўнікі і спецыялісты на ключавых кірунках будаўніцтва будуць вам карысныя па ўсім свеце”. Да таго ж і ўзаемадзеянне ў навуковай сферы Прэзідэнт назваў вялікай перспектывай ды паведаміў: у бліжэйшы час будзе вывучана пытанне аб тым, як НАН Беларусі супрацоўнічае з Сібірскай аддзяленнем Расійскай акадэміі навук.

Якія могуць быць яшчэ кірункі супрацоўніцтва? Бакі гатовыя пайсці на стварэнне сумесных

Валянцін Капцюг

вытворчасцяў, дзяліцца ўжо апрабаванымі тэхналогіямі ды выпускаць прадукцыю, запатрабаваную ў розных краінах. Беларусь можа забяспечыць патрэбы вобласці ў сучаснай грузавой, пасажырскай, сельскагаспадарчай, дарожна-будаўнічай і камунальнай тэхніцы, пастаўляць больш тавараў лёгкай і харчовай прамысловасці. На сустрэчы Аляксандр Лукашэнка як добры прыклад узаемадзяння згадаў сумеснае прадпрыемства па мадэрнізацыі трамваяў “БКМ-Сібір”, створанае пры ўдзеле “Белкамунмашу”. Там ужо магчыма арганізаваць і зборку тралейбусаў. Гаварылася пра перспектывы супрацоўніцтва і ў авіяцыйнай, аграрнай сферы — скажам, прапанавана рэалізаваць па беларускіх праектах будаўніцтва аграгарадкоў і аб’ектаў сацыяльнай інфраструктуры ў сельскай мясцовасці. Прапанавана выкарыстоўваць ліфтавае абсталяванне “Магілёўліфтмаша” пры будаўніцтве й рамонце шматпавярховых жылых дамоў у рэгіёне. Пры тым Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў: “Мы адкрытыя не толькі для дыялогу, але й сумеснай працы. І гатовыя выйсці на пэўныя дамоўленасці,

Андрэй Трафімук

калі тое будзе патрэбна сібіракам. Беларусь як была нашым родным домам, так яна й застаецца. Мы поўныя рашучасці з нашымі братамі супрацоўнічаць”.

Губернатар Андрэй Трафінкаў расказаў, што паездка ў Беларусь аказалася вельмі насычанай і прадуктыўнай. Дэлегацыя павывала не толькі ў Мінск, але і ў другіх гарадах (Віцебск, Гомель, Магілёў, Бабруйск), наведвала там буйныя прадпрыемствы, сацыяльныя й культурныя аб’екты. Сібіракі знаёміліся з мясцовымі славуцасямі, наведвалі і радзіму беларускага Прэзідэнта.

Па выніках візіту Беларусь і Новасібірская вобласць падпісалі мемарандум аб узаемадзеянні ў галіне лясной гаспадаркі. Маюць намер супрацоўнічаць профільныя прыродаахоўныя ведамствы ў галіне аховы навакольнага асяроддзя й рацыянальным прыродакарыстанні. Прайшло ў Мінску й IV пасяджэнне Савета дзелавога супрацоўніцтва Беларусі й Новасібірскай вобласці, пасля якога бакі падпісалі некалькі пагадненняў і дамоваў па развіцці супрацоўніцтва ў галіне прамысловасці, транспарту, навуцы, адукацыі.

Пры падрыхтоўцы артыкула выкарыстаны матэрыялы з сайта **БелТА**

сыны айчыны

Генерал з Левушоўшчыны

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Ёсць пад Радзашкавічамі, на Маладзечаншчыне, вёска Левушоўшчына (цяпер — Красненскі сельсавет. — Рэд.). Там і нарадзіўся будучы генерал, тады яшчэ ў Маладзечанскай вобласці Беларускай ССР, у шматдзетнай сям’і партызанаў, ветэранаў вайны Станіслава Іосіфавіча і Алены Дзям’янаўны. Нялёгка было бацькам-калгаснікам выхоўваць-гадаваць шасцёра дзяцей: дзень і ноч даводзілася працаваць — усім, па меры сіл. Маці, згадвае генерал, садзілася за стол толькі тады, калі ўсе паядуць. І было ў сям’і святое правіла: усе павінны ўмець рабіць любую працу па хатняй гаспадарцы, прычым пакорліва, паслухмяна і яасна. У школу ж Люцыян штодня ездзіў на электрычцы ў Аляхновічы: за 10 кіламетраў. Часам, прызнаецца, і ў Мінск заезджалі, ці замест школы “партызанілі ў лесе”. Вясковае жыццё з усімі яго турботамі шліфавала выхоўвала хлопца працавітым, кемлівым, упартым і цягавітым. Яшчэ прымушала моладзь цягнуцца ўгору, не расслабляцца заўсёднае этычнае пытанне: а што скажучы людзі? Бо сорам жа будзе, калі ўчыніш нешта нядобрае, ці калі ў школе нахапаеш двоек.

Заканчваючы школу, Люцыян марыў стаць афіцэрам-дэсантнікам, пачаў мэтанакіравана рыхтавацца да паступлення ў адпаведную ВНУ. І вось ён у Рязані, а ў вучылішчы адборачны конкурс — 14 чалавек на месца. І што цікава: закончыўшы звычайную школу з беларускай мовай навучання, ён паступіў. Дапамаглі добрая фізпадрыхтоўка, цягавітасць і сіла волі, рост 182 см, моцныя веды. Сабраўшы сілы ў кулак, вытрымаў і курс маладога байца ў Сяльцы, пра які памятае кожны выпускнік вучылішча. У ходзе заняткаў курсант Сурынт засвоіў на ўсё жыццё: у паветрана-дэсантнай справе важна ўсё, і нават найменшая недакладнасць можа мець трагічныя наступствы. Трэніравалі дух і цела марш-кідкі, кросы, лыжныя шматкіламетровыя забегі. У вучылішчы жартам казалі, што ў курсанта ёсць тры спосабы руху: бягом, страйковым крокам ці з песняй, калі ж ён адзі — толькі бягом. У такі рэжым жыцця беларус хутка ўцягнуўся, і праз чатыры гады, у 1975-м, на дзяржэкзаменах пацвердзіў гатоўнасць камандаваць узводам.

Малады афіцэр быў накіраваны служыць у Беларусь: 357 гвардзейскі парашутна-дэсантны полк 103 гвардзейскай паветрана-дэсантнай дывізіі (ПДД) дыслакаваўся ў пасёлку Баравуха-1 Полацкага раёна. Ён быў нежанаты, нікуды не спяшаўся, таму шмат паспяваў на службе: выконваў усё, што яму даручалася, многаму вучыў падначаленых, ды і сам нечому давучваўся. Потым і ў асабістым жыцці адбыліся змены: ажаніўся з дзяўчынай Лідай. У хуткім часе стаў намеснікам камандзіра 7-й парашутна-дэсантнай роты палка, і ўжо тады працаваў за ротнага, які рыхтаваўся да перамяшчэння па службе.

Назаўсёды запомніў той дзень: субота, вечар 11 снежня 1979 года. Ён прыбыў з чарго-

вага водпуску ў ваенны гарнізон і рыхтаваўся выйсці на службу. Даччы Алесі — крыху больш за год. Гадзіны ў 22 прыбыў пасьпых: аб’яўлена “Трывога”. У палку афіцэр атрымаў распараджэнне: падрыхтаваць роту да маршу па чыгунцы, потым паветраным транспартам. Хоць для дэсантнікаў тое было звычайнай справай, але ніхто й не чакаў, што яны доўга не вернуцца дадому, а нехта й ніколі... Люцыяну Сурынту жонка праз паспыхнага перадала невялікі багаж з неабходнай маёмасцю, якой ён і карыстаўся да першага водпуску, да кастрычніка 1980-га. Чыгункаю вайскоўцаў (у старэйшага лейтэнанта Сурынты ў роце было 82 байцы) перакінулі ў Бранскую вобласць, далей разам з баявою тэхнікай самалётамі — у Арэнбургскую. Мароз, завея і суровы холад... Цярпліва чакалі на марозе, пакуль запраўяцца самалёты. Далей быў аэрадром ва ўзбекістанскай Фергане, зноў самалёты АН-12 узляцелі ў неба. І толькі за 20 хвілін да пасадкі стала вядома: месца чарговага прызначэння — Баграм у Афганістане.

26 снежня, здзейсніўшы шматкіламетровы марш у горнай мясцовасці, яго рота ды іншыя падраздзяленні палка размясціліся ля Кабульскага аэрапорта. Практычна ў голым полі. Спалі на зямлі на тэнтах, вада і дроў — дэфіцыт. На першым часе рота ахоўвала ў Кабуле вузел сувязі савецкага галоўнага ваеннага саветніка Мінабароны Афганістана. Пастаўленую задачу дэсантнікі выканалі, а старшы лейтэнант Сурынт датэрмінова атрымаў званне капітана, медаль “За баявыя заслугі”. Потым яму давялося ўдзельнічаць і ў баявых аперацыях. Вельмі перажываў афіцэр, прымаў блізка да сэрца, калі часам зверну паступалі загады, якія проста немагчыма было выканаць без людскіх страт. Здаралася, ішлі блакітныя берэты на ворагаў, у горы, не маючы дакладных разведданных і часу для

салдат варты як мінімум медала “За баявыя заслугі”.

У верасні 80-га капітана Сурынты прызначылі намеснікам камандзіра 1 парашутнага-дэсантнага батальёна яго палка. Падраздзяленне прыкрывала ўчастак мяжы з Пакістанам, кіламетраў 40–50, адсочваліся маршруты перамяшчэння людзей, паставак зброі, боепрыпасаў з Пакістана, спыняліся дзеянні бандфарміраванняў. Штаб — пад Асадабадам, роты й падраздзяленні выконвалі баявыя задачы ў правінцыях Кунар, Лагман, пад Джэлалабадам, Баграм і ў іншых месцах. Мой субяседнік згадвае, як у адной з аперацый пры пад’ёме на круты горны хрыбет абставіны склаліся так, што трэба было кідком яго захапіць — інакш не было шанцаў выжыць. І трэба было падняцца ўсім адначасова, з крыкам “Ура!”. Марудзіць нельга: “духі” на хрыбет лезуць з процілеглага боку, іх агонь узмацняецца. У выніку з вуснаў капітана Сурынты прагучала нешта невыразна-мацюкальнае (але, як потым казалі, гучнае і ўражлівае), і ўсе раптам падняліся і з крыкам “Ура!” кінуліся на той хрыбет. “Духі” завагаліся, пакінулі выгадную, ужо захопленую імі пазіцыю. Доўжылася тое — імгненні, а загінула 9 нашых воінаў, трое з іх афіцэры. Так ён упершыню пабываў у баі, у якім за кароткі час такія страты — і толькі двое параненых (звычайна бывала па тры на аднаго загінулага). Калі дэсантнікі грэбень захапілі, мяцежнікі яшчэ лезлі на яго, ды ў гарах гаспадар становішча той, хто знаходзіцца вышэй. У тым баі ён адчуў сапраўдную рашучасць і сапраўдны гераізм таварышаў, гатоўнасць аддаць сваё жыццё, ратуючы іншых. Наперадзе, метрах у 10–15 ад капітана камандзір узвода, старшы лейтэнант Саша

Вывад савецкіх войск з Афганістана

15 лютага 1989 года завяршыўся вывад савецкіх войск з Афганістана.

Так званая Афганская вайна, якая пачалася 25 снежня 1979 года, доўжылася 3338 дзён.

падрыхтоўкі. Але асабісты склад батальёна верыў афіцэру, падначаленыя ведалі: капітан Сурынт шмат разоў правярае гатоўнасць кожнага афіцэра да баявых дзеянняў, удакладняе ўсе падрабязнасці аперацый. Пазней ён шмат разоў казаў, што кожны ягоны

Палагін раптам спыніўся, выпрастаўся ў поўны рост і, шырока ўсміхаючыся, павярнуўся ў яго бок, прамовіў: “Таварыш капітан, у сэрца...” — і ўпаў. Кінуўся да камандзіра яго падначалены — і таксама быў забіты: відаць, тым жа стралком...

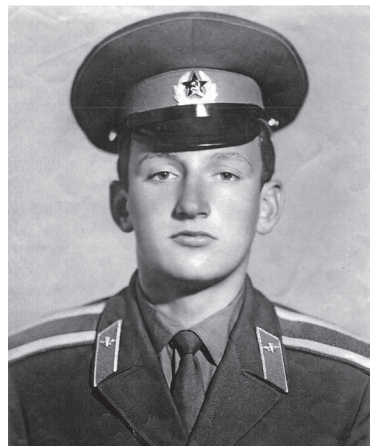
У лютым 82-га капітану Люцыяну Сурынту ўручылі першы ордэн Чырвонай зоркі. А ў сакавіку афіцэр прыбыў у Кастрому: быў прызначаны намеснікам камандзіра 1 батальёна 331 гвардзейскага парашутна-дэсантнага палка 106 гвардзейскай ПДД. Другі ордэн Чырвонай зоркі атрымаў перад строем палка. У тым жа годзе беларус паступіў у Ваенную акадэмію імя М.В. Фрунзе — закончыў яе ў 1985-м з адзнакай. Пасля службы начальнікам штаба 328 гвардзей-

Генерал-маёр Люцыян Сурынт

скага парашутна-дэсантнага палка 104 гвардзейскай ВДД у Кіравабадзе. (Горад у Азербайджане, з 1989 года — Гянджа. — Рэд.). У тых мясцінах было неспакойна: выпявалі, разгараліся міжнацыянальныя канфлікты, у СССР успыхвалі так званыя “гарачыя кропкі”. На вачах афіцэра пакутавалі, гінулі мірныя людзі, мясцовыя жыхары шукалі абарону й прыкрыццё ў ваенных. Не па чутках ведае Люцыян Станіслававіч, што адбывалася ў Сумгаіце, Ерэване, Сяпанакерце, Баку... У красавіку 1989-га, калі ў сталіцы Грузіі абстраляліся палітычная абстаноўка, былі масавыя выступленні насельніцтва (на мітынг сабралася да 8–10 тысяч чалавек), ён знаходзіўся з асабовым складам у цэнтры падзей: на праспекце Шата Руставелі ў Тбілісі. Мітынг быў ачэплены міліцыяй і войскамі. Зрэшты, пра тыя падзеі сказана ў напісана нямала. Аднак, сведчыць Люцыян Сурынт, ні абразы, ні прамыя пагрозы й агідныя выказванні ў адрас дэсантнікаў не змаглі справакаваць іх на ўзброенае ўмяшанне ў канфлікт. Яны, бяззбройныя, цвёрда стаялі на праспекце, падтрымлівалі сваёй прысутнасцю парадак і спакой.

Нешта падобнае ўжо было і ў Літве, дзе ён камандаваў 285 вучэбным парашутна-дэсантным палком аб’яднанага вучэбнага цэнтра ПДВ у Гайжунаі. (Вёска ў Іанаўскім раёне, непдалёк ад яе ў пару СССР знаходзіўся ваенны аэрадром і буйны вучэбны цэнтр ПДВ. — Рэд.). Усё часцей тады нацыянальныя кадры ў савецкіх

Такім ён быў курсантам

рэспубліках уваходзілі ў супрацьстаянне з саюзнымі ўладамі. І камандзірам вайсковых падраздзяленняў даводзілася рабіць усё, каб выключыць канфлікты паміж насельніцтвам і вайскоўцамі.

У снежні 1991-га палкоўнік Сурынт прыбыў у Беларусь: прыняў 38-ю гвардзейскую асобную паветрана-дэсантную брыгаду. А становішча ў арміі пасля распаду СССР і яго Узброеных Сіл было вельмі складаным. Некаторыя афіцэры гублялі веру ў неабходнасць службы Радзіме, ім з сям’ямі цяжка было выжываць і матэрыяльна. Маральна-псіхалагічная абстаноўка ў брыгадзе выклікала крайнюю заклапочанасць. Камбрыга хвалявала вялікая колькасць злачынстваў. Сярганты й салдаты, прызначаны з іншых рэспублік былога СССР, імкнуліся самастойна збегчы дадому. Стварэнне беларускіх Узброеных Сіл, прыняцце прысягі беларускаму народу шмат у чым вызначылі перспектывы ваеннай службы для афіцэраў. Палкоўнік

Сурынт у незалежнай Беларусі стаў першым камандзірам утвораных у 1995 годзе мабільных сіл, першым камандуючым сіламі спецаперацый, створаных на іх базе ў 2007-м. Свой камандзірскі, баявы досвед ён да апошніх дзён службы ў войску перадаваў афіцэрскаму складу ўсіх звёнаў. Мне з вуснаў многіх таварышаў генерала па службе прыходзілася неаднаразова чуць пра яго прынцыповасць, ён не дапускаў фармалізму ў падрыхтоўцы войскаў. Без сумневаў адстойваў свой пункт гледжання, нават калі тое не надта падабалася вышэйстаячаму кіраўніцтву. Рашучы і даступны, валявы й мэтанакіраваны, ён і сёння застаецца верным дэсантнару братаўству.

На жыццёвым прыкладзе Люцыяна Станіслававіча і яго жонкі Лідзіі Андрэеўны выхавана дачка Алеся. Яна — палкоўнік, служыць у Міністэрстве ўнутраных спраў Беларусі. А яе сын Глеб — выхаванец Мінскага сувораўскага ваеннага вучылішча.

7 студзеня 2019 года Люцыяну Сурынту споўнілася 65. У кнізе ўспамінаў “Верны дэсантнару братаўству” ён апавядае пра жыццёвы шлях: ад школьных і курсанцкіх гадоў да камандуючага сіламі спецаперацый Узброеных Сіл. У кнізе шмат імёнаў і прозвішчаў тых, з кім яму давялося служыць. Аўтар нагадвае сённяшнім камандзірам пра іх адказнасць як за жыццё падначаленых, так і за лёс незалежнай Бацькаўшчыны.

Леанід Прышчэпа, палкоўнік у адстаўцы

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Подзвігі каўказцаў на беларускай зямлі

Жыхар Кабардзіна-Балкарыі Ахмед Нахушаў знаходзіць імёны землякоў, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Падключыліся да справы яго сын і дочкі.

Асобныя гарады Беларусі ўжо адзначаюць 75-годдзе вызвалення ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Знакавую падзею памятаем і мы, адарваныя ад Бацькаўшчыны яе сыны, дочкі. У Кабардзіна-Балкарыі жыву я больш за 40 гадоў. (Родныя мясціны аўтара — гэта Жабінкаўскі раён Брэстчыны: ён родам з вёскі Мышчыцы, закончыў Азяцкую СШ. Азяты цяпер — аграгарадок. — Рэд.). І тут мне цікавыя падзеі ваеннага часу на тэрыторыі Беларусі, да таго ж я шаную такія паняцці, як СССР, Радзіма, дружба народаў. Бо якраз у савецкую пару дзякуючы дружбе народаў стала магчыма Вялікая Перамога над германскім нацызмам. Герояў, што атрымалі тую перамогу, змагаючыся з ворагам на франтах, у партызанскіх атрадах, усё менш сярод нас. У Кабардзіна-Балкарскай Рэспубліцы юбілейны медаль “60 год вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў” быў уручаны 168 ветэранам-удзельнікам вызвалення Беларусі. На 65-годдзе Вызвалення былі ўшанаваны 101 чалавек, на 70-годдзе — толькі 12. А ў 2017-м на сустрэчу ў іх гонар, якую праводзіць штогод у Дзень Незалежнасці Беларусі наш Кабардзіна-Балкарскі грамадскі рух “За яднанне, сябры!”, змагло ў Нальчыку прыйсці толькі 3 ветэраны. Цяпер мы рыхтуемся да ўрачыстасцяў з нагоды 75-годдзя вызвалення Беларусі: наш ансамбль “Каларыт” робіць канцэртную праграму, будзе ўручэнне медалёў — свята!

Чым далей мы ад страшных гадоў — тым больш важна памятаць і ведаць: якім чынам і як далася Перамога, хто склаў галовы на яе алтар, сваімі жыццямі рызыкаваў, здароўе губляў у імя нашага жыцця. Важна не скажаць гістарычную праўду, а данесці яе да моладзі, да грамадзян сусветнай супольнасці — каб абараніць ад паклёпаў падзвіг савецкіх людзей, не прынізіць Вялікую Перамогу. І сярод тых, хто добраахвотнікам стаў на такі пост — Ахмед Нахушаў з Кабардзіна-Балкарыі, з горада Баксана. Ахмед Беталавіч працуе ў Федэральнай падатковай службы Расіі па Баксанскай раёне. Разам са сваімі дзецьмі (студэнтка Кабардзіна-Балкарскага ўніверсітэта Дзяна, вучаніца 3-й школы Баксана Арыяна і вучань той жа школы Інал) у вольны ад працы час займаецца вышукам ураджэнцаў КБР, якія ўшанаваныя былі баявымі ўзнагародамі пад час Вялікай Айчыннай вайны, аднак у сілу баявых дзеянняў ды іншых абставінаў (часта й смерці) не атрымалі іх у свой час. Баксанскія следцы ўжо адшукалі больш за 150 імёнаў герояў-землякоў. Многія з іх загінулі на беларускай зямлі. Дакументы амаль на ўсіх перададзены родным ва ўрачыстай абстаноўцы. Здраецца, пра ўзнагароджанні не ведалі раней ні самі героі, ні іх

дзеці, унукі. Колькі цікавых лёсаў, колькі болю й радасці адначасова перажываюць пошукавікі, калі выяўляюць такіх асоб! Вядомыя словы “ўзнагарода знайшла свайго героя” тут якраз да месца.

Чаму пішу пра тое ў газету “Голас Радзімы”, нясу вестку пра Ахмеда Нахушава й яго памочнікаў у Беларусь, беларусам

Ахмед Нахушаў і яго дзеці атрымліваюць падзяку за падзвіжніцкую працу ад Паўла Сідарука

па свеце? Па-першае, многія выходцы з Кабардзіна-Балкарыі партызанілі, змагаліся з ворагам у лясках Беларусі. Мы — ада справы падключыліся й беларусы КБР — адшукалі, апублікавалі іх імёны ў СМІ Кабардзіна-Балкарыі. Такіх аказалася 27 чалавек. Да таго ж многія ўраджэнцы КБР былі ў радах Савецкай арміі ды загінулі пры вызваленні Беларусі ад ворагаў. Па-другое, я ганаруся тым, што мае землякі-беларусы — не ачарсцвелі сэрцамі, памятаюць пра подзвігі воінаў розных нацыянальнасцяў, якія вызвалялі Беларусь. І таму ёсць яркія пацвярджэнні. Прыклад факты.

18 студзеня 1944 года ў жорсткім баі на захад ад горада Мазыра, падняўшы байцоў на чарговы штурм умацаванага рубяжа, смерцю храбрых загінуў гвардыі старшы лейтэнант Мухарбі Герандокаў, начальнік штаба 62 гвардзейскага кавалерыйскага палка, 16 гвардзейскай Чарнігаўскай кавалерыйскай дывізіі. Загадам па войсках Першага Беларускага фронту № 44 ад 28.04.1944 года герой быў узнагароджаны ордэнам Кутузава III ступені (пасмяротна). Дарэчы, гэта адзіны кавалер такога ордэна ў КБР. Пахаваны быў Мухарбі Дамжукавіч у брацкай магіле ў вёсцы Мялешкавічы, Мазырскага раёна.

Ахмед Нахушаў даведаўся пра высокую ўзнагароду земляка, выкарыстаўшы матэрыялы сайта “Подвиг народа” Мінабароны Расіі — <http://podvignaroda.ru/>. Як і пра тое, што ордэн яму не быў уручаны. Следпыт праз СМІ раскажаў пра земляка, ягоны подзвіг на беларускай зямлі, пасмяротную ўзнагароду. І летась, калі быў чарговы дзень памяці Мухарбі Герандокава, тагачасны кіраўнік Кабардзіна-Балкарскай Рэспублікі Юрый Кокаў (з 26 верасня 2018 года — намеснік Сакратара Савета Бяспекі Расіі. — Рэд.) ад імя Прэзідэнта Расіі Уладзіміра Пуціна перадаў ордэнскі знак і пасведчанне да яго на захаванне ў Нацыянальны музей Кабардзіна-Балкарыі. Музей, дарэчы, ад разграблення фашыстамі ў гады акупацыі выра-

таваў беларус Сцяпан Саўчук: ён быў родам з вёскі Шэбрын, з-пад Брэста. Той подзвіг Сцяпана Пятровіча пацвярджаюць і архіўныя дакументы. (Месца нараджэння Сцяпана Саўчука мела ў розны час розныя гістарычныя назвы: Шэбрын, Шебрин, Szebryn, Sebryn, Шчэбрын, Шебрин, Schebrin, Shchebrin, Szczebryn,

Shebrin, Shebryn. Пра тое ды родзічаў героя, сам подзвіг мы пісалі: “Памятаюць, дзякуюць, цэняць...” — ГР, 11.07.2013 — <https://www.sb.by/articles/pamyatayuts-dzyakuyuts-tsenyats.html>). І тое, што ў Нальчыку на захаванне перададзены ордэн — выпадак выключны, знакавы, бо звычайна родзічам героя ўручаецца толькі пасведчанне.

Вучні Мялешкавіцкай школы ля брацкай магілы

І вось якая акалічнасць стала вядомая, калі Ахмед Нахушаў шукаў родзічаў героя. У пасляваенны час у вёсцы Іванкаўшчыне, па суседстве з Мялешкавічамі (цяпер аграгарадок), нарадзілася Крысціна Пракаповіч. (Пра Іванкаўшчыну — тут: <https://gp.by/regionsfact/news/news29688.html>, пра Мялешкавічы — тут: <https://meleshka.schools.by/> — Рэд.) І было наканавана дзяў-

чыне з Палесся па месцы працы ў Маскве сустрэцца з Марытай — стрыечнай пляменніцай Мухарбі Герандокава. Ну бывае ж так! Глыбока да сэрца ўспрыняла Крысціна тое, што расказала ёй Марыта пра баявы шлях дзядзькі-героя. А калі была дома, то разам з бацькамі наведаль яны брацкую магілу, дзе пахаваны Мухарбі Герандокаў, усклалі кветкі да помніка, перадалі зямлю з магілы на радзіму героя.

Ордэна Аляксандра Неўскага за вызваленне Беларусі ўдастоены быў (пасмяротна) яшчэ адзін ураджэнец Кабардзіна-Балкарыі: падпалкоўнік Сагід Карданаў. Загінуў Сагід Асхадавіч 10 студзеня 1944 года. Першаснае месца пахавання — горад Гарадок, Віцебскай вобласці. Ададзім павагу й гэтаму герою. Дасылаю ўдзячнасць людзей з далёкіх краёў, з поўдня Расіі як згаданай ужо Крысціне, так і Алене Бястаевай: яна таксама родам з Беларусі. Алена дапамагла Цімуру Карданаву, кіраўніку патрыятычнага клуба “Родина” з Рэспублікі Паўночная Асеція-Аланія ў вышук вестак пра земляка: Альбіна Канукава. Сын двух народаў, кабардзінскага й асяцінскага, Альбін Харытонавіч быў камандзірам партызанскага атрада імя М.В. Фрунзэ ў гады вайны ў маім родным Жабінкаўскім раёне,

Ордэн Кутузава III ступені

паставіліся да просьбы Ахмеда Нахушава: высветліць месца пахавання ды ўдакладніць біяграфічныя весткі радавога Хазраіла Шагенава. Цяпер мы ведаем: Хазраіл Татугевіч, які загінуў 15 лістапада 1943 года ў Гарадоцкім раёне Віцебскай вобласці, таксама не паспеў атрымаць узнагароду. За дзесяць дзён да смерці яго ўзнагародзілі медалём “За адвагу”. Неабходныя весткі ў Беларусі — знайшлі, факты ўдакладнілі. Паведамлілі ў Кабардзіна-Балкарыю, што перапахаваны быў герой у брацкай магіле вёскі Халамер’е Віраўлянскага сельскага Гарадоцкага раёна (Віроўля цяпер — аграгарадок. — Рэд.). Пасведчанне да медаля ў 2018-м урачыста ўручылі сыну франтавіка.

Безумоўна, подзвігі бацькоў, дзядоў — надзвычай важны складнік у партыятычным выхаванні моладзі. Мне вядома, напрыклад, што Залім Шагемаў, палкоўнік запasu, кавалер двух ордэнаў Мужнасці, атрыманых у наш час, — пляменнік Мухарбі Герандокава. Дарэчы, і Залім Далетгірэвіч шмат часу аддае вышуку звестак пра загінулых землякоў ды ўшанаванню іх імёнаў праз СМІ, выданне кніг.

Мы жывем у неспакойны час, калі ваенныя канфлікты ўспыхваюць па свеце ў розных яго частках. І таму так важна, каб словы патрыятызм, любоў да Радзімы не былі пустым гукам для нашчадкаў герояў, унукаў і праўнукаў тых, хто ўратаваў свет ад нацызму. Патрыятычных пачуццяў, у тым я ўпэўнены, не варта саромецца. Пакуль жывыя мы, дзеці і ўнукі ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай, выхаваныя на прыкладах іх самаахвярнасці, вернасці воінскаму абавязку, любові да Радзімы, — мы будзем абараняць тое, што для нас святое. І не дамо сказаць гісторыю той вайны, Вялікай Перамогі, будзем шанаваць імёны тых, хто яе набліжаў. Будзем памятаць: уклад народаў былой вялікай краіны — СССР — у перамогу над фашысцкай Германіяй быў вызначальным.

Павел Сідарук, старшыня савета Кабардзіна-Балкарскага грамадскага руху “За яднанне, сябры!”, г. Нальчык

Ад рэдакцыі. Пры падрыхтоўцы тэксту мы тэлефанавалі ў Мялешкавіцкі яслі-сад-сярэдняю школу Мазырскага раёна, размаўлялі з настаўніцай матэматыкі Аленай Дамасевіч. Яна пацвердзіла: вучні даглядаюць брацкую магілу ў Мялешкавічах. На сайце школы ёсць здымкі, на іх бачна, што раней магіла мела крыху іншы выгляд. Інжынер-праграміст Генадзь Ганчар, які вядзе сайт, паведаміў: у яго вялікая база фотаздымкаў за апошнія 13 гадоў. І бачна з іх, што раней імя старшага лейтэнанта Мухарбі Герандокава на мемарыяльнай дошцы не значылася — цяпер ёсць. Добраўпарадкаванне, паведаміў Генадзь Сцяпанавіч, зрабілі ў 2015-м: да 70-годдзя Перамогі. Ніякай інфармацыі пра герояў, што пахаваны ў брацкай магіле ў Мялешкавічах, у школе няма. Таму, мяркую, артыкул Паўла Сідарука, прыклад падзвіжніцкай дзейнасці Ахмеда Нахушава (які, дарэчы, праходзіў у свой час вайсковую службу ў Беларусі) ды вялікія інтэрнэт-базы архіўных дакументаў паспрыяюць таму, каб у беларускай глыбінцы больш даведалься пра герояў, ваенныя часці, што 75 гадоў таму вызвалялі гэты рэгіён Беларусі.

стыль жыцця

Зімовае купанне ў Ліепаі

Вядучым і арганізатарам Вадохрышчанскіх купанняў у латышскім горадзе, што прайшлі там сёлета ўпершыню, быў сябар мясцовай беларускай суполкі “Мара” Юры Хадаровіч

19 студзеня ў праваслаўных хрысціян — дзень Хрышчэння Гасподняга. Народная ж назва свята ў Беларусі: Вадохрышча. Сёлета ў Ліепаі ўпершыню наладжаны былі Вадохрышчанскія купанні з актыўным удзелам сяброў з рускай, украінскай і беларускай суполак. Усяго ж больш чым 700 чалавек прыйшлі паглядзець, а некаторыя й паспрабаваць на сабе цудадзейную сілу Вадохрышчанскіх акупанняў. Праўда, у ледзяную ваду, асвячоную настаяцелем Ліепайскага Аляксандра-Неўскага храма праіерэем Ігарам, пакуль не ўсе рашыліся на марозе акупання. Ды і папіць у святачнай

атмасферы гарачага чаю, гарбаты, паслухаць народныя песні — тасам было цікава.

Вядучым і арганізатарам гэтых купанняў быў сябар Ліепайскай беларускай суполкі “Мара” Юры Хадаровіч. Сам ён актыўна ўдзельнічаў у падрыхтоўчых працах, разам з іншымі добраахвотнікамі ладзіў купель са зручнымі драўлянымі лесвіцамі.

На Вадохрышчанскіх купаннях спявалі розныя мясцовыя гурты: беларускай песні “Паўлінка” (дзейнічае пры суполцы “Мара”), украінскай народнай песні “Барвінок” (з таварыства “Свитанок”), украінскай песні “Славянская душа”, ансамбль “Ярыло” — з мультынацыянальнага культурнага цэнтра “Унісон”. Сярод ганаровых гасцей свята былі консул Генконсульства Расіі ў Ліепаі Дзмітрый Багданаў і прадстаўніца Ліепайскай гарадской думы,

эксперт па справах недзяржаўных арганізацый Брыгіта Дрэйжэ. Спадарыня Брыгіта сказала: “Я рада таму, што мы ўсе можам аб’яднацца ў адным вялікім хрысціянскім свяце. Маё пажаданне вам: каб вера, што Ісус Хрыстос хрысціўся ў рэчцы Ярдане, абавязкова была ў кожным з нас”. Яна падзякавала ўсім за гэтую імпрэзу.

Анжэла Фаміна, г. Ліепаі.
Фота: Сяргей Пятроў.

Юры Хадаровіч у Хрышчэнскай вадзе. Ён жа і зладзіў купанне з аднадумцамі.

Ад рэдакцыі. Праз Анжэлу Фаміну (Anzela Fomina), нашага няштатнага карэспандэнта, мы выйшлі на Юрыя Хадаровіча (Juris Hadarovics), які напісаў крыху пра сябе. “Мой тата — беларус, родам з вёскі Івана-Агароднікі: гэта Мінская вобласць, Слуцкі раён, — паведамляе Юры. — У сям’і было пяцёра дзяцей. Мае дзядуля й бабуля працавалі там у мясцовым калгасе “Першага Мая”. Мой будучы тата пасля школы паехаў вучыцца ў Кранштацкую мараходную школу, калі ж яе закончыў, то быў накіраваны ў Ліепаю. А мама ў мяне — латышка з усходняй Латвіі, прыехала ў Ліепаю паступаць у педінстытут. Яны пазнаёміліся, стварылі сям’ю, і ў 1975-м я тут і нарадзіўся. Рос у сям’і, дзе гучалі беларуская, руская, латышская мовы, жылі з павагай да розных культур, прадстаўнікоў розных народаў. Можна, гэта мне дапамагло ў будучыні асвоіць іншыя мовы: цяпер я валодаю пяццю”.

У раннім дзяцінстве, паведамляе далей Юры, ён быў ахрышчаны ў Латгаліі, на ўсходзе Латвіі, у каталіцкай царкве. З таго часу й далучаўся да царкоўных традыцый: “Царкву я абавязкова наведваю на вялікія свята (Раство Хрыстова, Уваскрэсенне Хрыстова, Тройца ды іншыя) ды ў іншыя дні: каб паставіць свечку, пагутарыць з Богам. Мне таксама духоўна блізкія й праваслаўныя традыцыі, храмы, у якія таксама часам заходжу”.

У Юрыя Хадаровіча вельмі дружная сям’я, ёсць трывалыя сувязі са сваякамі ў Беларусі. Многія з іх цяпер жывуць у Мінску, і час ад часу сваякі ездзяць адзін да аднаго ў госці: “Пад Слуцкам у мяне пахаваныя дзядуля, бабуля, прадзядуля, прабабуля ды многія іншыя родзічы. Я памятаю пра свае беларускія родавыя карані, шаную й паважаю сваю малую радзіму, зямлю продкаў — таму і ўдзельнічаю, прычым актыўна, у жыцці Беларускай грамады Ліепаі “Мара”.

Анжэла Фаміна паведаміла яшчэ, што Юры Хадаровіч з 2013 па 2017 год быў намеснікам старшыні Ліепайскай гарадской думы, ён жа — заснавальнік і кіраўнік палітычнай партыі “Ліепая в квадрате” і Латвійскай асацыяцыі вытворцаў біблізны. Раней быў чэмпіёнам Латвіі па боксе, цяпер захапляецца настольным тэнісам.

Спадзяемся на працяг творчага сяброўства, паважаныя супляменнікі з Ліепаі!

У такіх марозных умовах ансамбль “Паўлінка” спявае нячаста

НАВАКОЛЛЕ

Балоты — царства экачысціні

У Беларусі шмат робіцца, каб зберагчы вялікія водна-балотныя багаці

Вы не задумваліся: чаму рэдкім птушкам, жывёлам, раслінам даспадобы прасторы балот? Бо гэта — вялікія рэзервуары чыстай прэснай вады. Да таго ж балоты здольныя выдзяляць у атмасферу ў вялікай канцэнтрацыі кісларод і паглынаць вуглякіслы газ. Парадокс: балоты — царства экачысціні...

Ну а калі не царства — то княства. Дарэчы, “Вялікае княства вяртлявай чаротаўкі” — так між сабою спецыялісты называюць балоты, дзе жыве рэдкая птушачка. І такую ж назву мае беларуска-літоўскі праект, скіраваны на зберажэнне “чырванакніжніцы”. Ён рэалізуецца пры падтрымцы Праграмы LIFE Еўрасаюза. Як вядома, колькасць гэтых птушак у свеце значна скарацілася, а ў 8 еўрапейскіх краінах зніклі. Цяпер у еўрапейцы — каля 13-21 тысячы самцоў: па іх ідзе падлік, бо якраз яны спяваюць. Гняздуюцца вяртлявыя чаротаўкі ў асноўным у Беларусі, Украіне й Польшчы, толькі 1% іх арнітолагі налічылі ў Літве. Таму вырашылі невялічку колькасць птушак адлавіць на беларускіх балотах Званец, Сервеч, Дакудаўскае ды перасяліць на літоўскія Цірай, Апвардай, Дэльта Нёмана, Жувінтас. Вядома ж, тыя

балоты прадоўжаць аберагаць. На прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры Міхаіл Максіменкаў, старшы навуковы супрацоўнік Навукова-практычнага цэнтра НАН Беларусі па біярэсурсах, расказаў: ужо было паспяховае перасяленне птушак з балота Званец у біясферны рэзерват Жувінтас. Сёлета пройдзе другі этап транслякацыі вяртлявай чаротаўкі. У Беларусі зладзіць фэст “Вяртлявая чаротаўка запрашае!” і адукацыйную платформу для дзяцей “Веб-вароты ў прыроду”.

Рамсарскія ўгоддзі — яшчэ адно балотнае царства, у якім жывуць рэдкія вадаплаўныя птушкі й жывёлы, растуць прыгожыя расліны. У іранскім горадзе Рамсары 2 лютага 1971 года была падпісана “Канвенцыя пра водна-балотныя ўгоддзі”, а сусветная супольнасць пачала штогод адзначаць тую дату як Сусветны дзень водна-балотных угоддзяў. Сёння ў канвенцыі ўжо 160 краін, Беларусь у ёй з 1999 года. І з таго часу са сваімі балотамі, асабліва тымі, якія заставаліся ў неканрутым стане на працягу многіх тысячагоддзяў, мы пачалі абыходзіцца як з вялікай каштоўнасцю. У Беларусі цяпер 26 водна-балотных угоддзяў плошчай 778 тысяч га, якія ўключаны ў Рамсарскі спіс. Сярод іх 4 трансгранічныя балоты міжнароднага

значэння. Два — на мяжы Беларусі ды Украіны (балоты “Проспект — Прыпяць — Стаход” і “Альманскія балоты — тарфяны масіў “Пераброддзе”). Два балоты — на мяжы Беларусі й Літвы — гэта “Котра — Чэпкеляй” і “Вілейты — Адуцішкіс”. Усяго ж у свеце 16 трансгранічных балот.

На прэс-канферэнцыі, што прысвятчалася Сусветнаму дню водна-балотных угоддзяў, згадалі: чаго ж мы дамагліся ў ахове балотнай спадчыны за апошнія гады. Распрацавана стратэгія па ахове ды ўстойлівым выкарыстанні балот і тарфянікаў — такой больш нідзе няма! Нашы навукоўцы хадзілі па балотах, даследавалі іх, апісвалі, а ўрэшце склалі базу балот з усімі іх жывёламі й раслінамі. Для кожнага раёна Беларусі стварылі спецыяльныя карты або схемы балот, якімі

можна карыстацца. Асобная размова вялася з торфаздабываючымі прадпрыемствамі. Дасягнуты дамовы: распрацоўваць можна толькі тыя балоты, якія былі ўжо раней парушаны гаспадарчай дзейнасцю людзей. Аднак 4 працэнты балот (у першую чаргу каля 862 тысяч га, што засталіся ў першабытным выглядзе) падлягаюць ахове. “Стратэгія й схемы балот — вось тыя дакументы, якімі мы можам ганарыцца”, — лічыць Міхаіл Максіменкаў.

Мікалай Свідзінскі, начальнік упраўлення біялагічнай і ландшафтнай разнастайнасці Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, паказаў журналістам праект Закона “Аб ахове й выкарыстанні балот (тарфянікаў)” — яму таксама няма аналагаў у свеце. Аказваецца, не ўсе балоты мож-

на лічыць тарфянікамі, бо не на ўсіх балотах торф утвараецца. Некаторыя з іх лепш палічыць за мясцовасць з залішняй увільготненасцю. “Мы пачыналі з вызначэнняў — закончылі юрыдычнымі пытаннямі па ўстойлівым захаванні й выкарыстанні балот”, — растлумачыў спецыяліст. Закон будзе прыняты ледзя.

Сапраўды, Беларусь у апошнія гады прыклала вялікія намаганні, каб зберагчы свае водна-балотныя ўгоддзі. Было рэалізавана 5 праектаў: “Тарфянікі-1”, “Тарфянікі-2”, “Тарфянікі-3”, “Кліма-Іст”, “Ветланде”. Як вынік — аднавілі 28 балот, нанову забалоцілі 62,5 тысячы га. Сёння падлічана, што на ўсе мерапрыемствы было накіравана каля 30 мільёнаў долараў міжнароднай тэхнічнай дапамогі.

Чакаецца, што праект “Ветланде” паставіць кропку ў праблеме аховы беларускіх багнаў. На гэты раз навукоўцы збіраюцца абследаваць лесамеліяратыўныя сістэмы на 130 тысяч га. Іх раней пракладвалі на землях ляснога фонду, але заўважана: вада сыходзіць з ляснога масіву па тых канавах без ніякай карысці, пакідаючы дрэвы без вільгаці.

Пазней спецыялісты намерваюцца скіраваць увагу на 10 тысяч азёр і 11 тысяч рэк Беларусі, якія таксама паграбуюць беражлівага стаўлення да сябе.

Ганна Лагун

Пайторна забалочаны ўчастак балотнага масіву Дакудаўскі